

K L Ē R A N O R T A

**HARIJA
PIRMĀS AUGUSTA
PIECPADSMIT
DŽĪVES**

No angļu valodas tulkojusi Ieva Melgalve

UDK 821.111-3

No 496

Izdevniecība Prometejs

Claire North

THE FIRST FIFTEEN LIVES OF HARRY AUGUST

Copyright © 2014 by Claire North

The moral right of the author has been asserted.

All rights reserved.

Translation copyright © 2021

Šis ir daiļliteratūras darbs. Visas personas, organizācijas un
notikumi, kas aprakstīti šai romānā, ir autorei iztēles auglis.

Visas šī darba tiesības ir aizsargātas. Izdevumu reproducēt, kopēt vai
citādi pavairot un izplatīt ir aizliegts bez apgāda rakstiskas atļaujas.

Izdevniecība Prometejs

SIA Prometejs AB, Tīlta ielā 20

www.prometejs.lv

No angļu valodas tulkojusi *Ieva Melgalve*

Redaktore *Kristīne Zute*

© Tulkojums latviešu valodā, izdevniecība *Prometejs*

ISBN 978-9934-553-44-8

Grāmata iespiesta SIA Jelgavas tipogrāfija

IEVADS

Es rakstu tev.

Manam ienaidniekam.

Manam draugam.

Tu zini — nu jau tu zini.

Tu zaudēji.

1. nodaļa

Otrā kataklizma sākās 1996. gadā manā vienpadsmitajā dzīvē. Es miru, kā ierasts, aizslīdot siltā morfija miglā, un viņa iztraucēja manu nāvi kā ledus kubiņš, kas šļūc lejup gar mugurkaulu.

Viņai bija septiņi gadi, man — septiņdesmit astoņi. Viņas mati bija taisni, blondi un saņemti garā astē, manējie bija pilnīgi sirmi — cik nu to vēl bija palicis. Man mugurā bija slimnīcas tērps, domāts sterilas pazemības iedzīšanai, viņai — koši zila skolas forma un filca cepurīte. Viņa piesēda uz manas gultas malas, šūpinot kājas virs grīdas, un ieskatījās man acīs. Tad nopētīja man pie krūtīm pieslēgto sirdsdarbības monitoru, ieraudzīja, ka esmu izslēdzis trauksmes signālu, sataustīja manu pulsu un teica: “Gandrīz vai nepaspēju jūs satikt, Dr. August.”

Meitenei bija augšberlīniešu akcents, bet viņa būtu varējusi runāt jebkurā pasaules valodā un tik un tā izklausīties cienījama. Viņas baltās, pusgarās zeķes bija salījušas un nu sāka kniest, tādēļ viņa pakasīja kreisās kājas stilbu. Nepārtraucot kasīties, viņa teica: “Man jānosūta ziņa atpakaļ laikā. Ja laikam šeit vispār ir kāda nozīme. Izmantojot izdevību — to, ka jūs tik parocīgi mirstat —, lūdzu nodot ziņu jūsu tuvākajiem klubiem, līdzīgi kā tā tika nodota man.”

Es mēģināju runāt, bet vārdi samežģījās uz mēles un nekas man neizdevās.

“Pasaule iet bojā,” viņa teica. “Šī ziņa ir nodota no bērna pieaugušajam, no bērna pieaugušajam — padota lejup pa paaudzēm no tūkstoš

gadus tālas nākotnes. Pasaule iet bojā, un mēs nevaram to apturēt. Tā ka tagad viss ir jūsu rokās.”

Atklāju, ka taju valoda ir vienīgā, kas bija ar mieru kaut cik sakarīgi velties man pār lūpām, un šķita, ka vienīgais vārds, ko spēju izdvest, bija — kāpēc?

Ne jau — uzreiz jāpiebilst — ne jau kāpēc pasaule iet bojā.

Bet: kāda tam nozīme?

Meitene pasmaidīja — viņa saprata, ko vēlos jautāt, un man nekas nebija jāskaidro. Pieliekusies tuvāk, viņa iečukstēja man ausī: “Pasaule iet bojā, kā jau tai pienākas. Bet tagad pasaules gals tuvojas ātrāk.”

Tas bija beigu sākums.

2. nodaļa

Sāksim no sākuma.

Klubs, kataklizma, mana vienpadsmitā dzīve un visas sekojošās nāves — no kurām neviena vairs nebija dabiska — tas viss šķītis bez jēgas, kā varmācības zibsnis, kas pašķīst un dziest, šķietami nemotivēta atriebība, ja vien nebūs saprotams, kā viss sākās.

Mani sauc Harijs Augusts.

Mans tēvs ir Rorijs Edmonds Hulns, mana māte — Elizabete Līd-mila, bet neko par to es nezināju līdz pat savas trešās dzīves pusceļam.

Nezinu, teikt vai neteikt, ka mans tēvs izvaroja manu māti. Likuma acīs šis gadījums nebūtu viegli izspriežams: ar vienu gudru runātāju pietiktu, lai nosvērtu zvērināto tiesu uz vienu vai otru pusi. Man ir teikts, ka viņa ne kļiedza, ne pretojās, viņa pat neteica nē, kad manas ieņemšanas naktī viņš ienāca virtuvē un divdesmit piecās necilas kaislības minūtēs — ja dusmas, greizsirdību un naidu sauc par kaislībām — izmantoja virtuves kalponi, lai atriebtos savai neuzticīgajai sievai. No vienas puses, mana māte netika piespiesta ar varu. Bet, no otras puses, viņa bija kādus divdesmit gadus jauna meitene, kas strādāja un dzīvoja mana tēva mājā, un viņas nākotne bija atkarīga no viņa naudas un viņa ģimenes labvēlības, tādēļ es gribētu apgalvot, ka viņai nemaz nebija iespējas pretoties, ka šī situācija viņu piespieda tikpat pārliecinoši kā pie rīkles pielikts asmens.

Kad manas mātes grūtniecība sāka kļūt pamanāma, mans tēvs jau bija atgriezies karalaukā Francijā, kur viņš visu turpmāko Pirmā pasaules

kara laiku dienēja kā visnotaļ neievērojams Skotijas gvardes majors. Karā, kur vienas dienas laikā var iznīcināt veselus pulkus kareivju, būt neievērojamam ir diezgan apskaužama veiksmē. Tā nu mana vecmāmiņa no tēva puses, Konstance Hulna, uzņēmās pienākumu 1918. gada rudenī izmest manu māti no mājām, nedodot līdz pat rekomendācijas vēstuli. Cilvēks, kas vēlāk kļuva par manu audžutēvu — bet patiesībā īstāku tēvu nekā jebkurš bioloģisks radnieks —, iesēdināja manu māti ponija vilktos ratos, aizveda uz vietējo tirgu un tur arī pameta, atstājis viņai makā dažus šiliņus un sniedzis padomu meklēt palīdzību pie citām nelaimē nonākušām lēdijām, kas būtu šajā apkaimē. Mans brālēns Alisters, kam bija tikai viena astotdaļa dzimtas ģenētiskā materiāla, bet kura pārmērīgā bagātība ar uzviju kompensēja pienācīgas izcelsmes trūkumu, piešķīra manai mātei darbu savas Edinburgas papīra rūpnīcas telpās, bet, kad viņa pieņēmas kuplumā un arīdzan nespējā veikt darba pienākumus, kāds mazāks priekšniecībs apmēram trīs karjeras pakāpienu attālumā no atbildības klusītēm izbidīja viņu uz ielas. Izmisumā māte rakstīja manam bioloģiskajam tēvam, bet mana asredzīgā vecmāmiņa pārtvēra šo vēstuli un iznīcināja, pirms viņš paspēja izlasīt manas mātes lūgšanos, un tā nu 1918. gada Vecgada vakarā mana māte iztērēja pēdējos peniņus lēnajam vilcienam no Vāverlijas Edinburgā uz Ņūkāslu, un kādas desmit jūdzes no Bervikas pie Tvīdas viņai sākās dzemdības.

Vienīgie cilvēki, kas bija klāt manā piedzimšanā stacijas dāmu tualetē, bija kāds arodbiedrības pārstāvis, vārdā Duglass Krenniks, un viņa sieva Prudensa. Man ir stāstīts, ka stacijas priekšnieks stāvēja pie durvīm un pieskatīja, lai telpā nejauši neienāk nevainīgas lēdijas — rokām saliktām aiz muguras, cepurei ar nagu, uz kura sasnidzis sniega kronis, pārvilktaī pār acīm tā, ka es šo skatu allaž esmu iztēlojies kā visai ļaunīgu un drūmu. Tik vēlā stundā un vēl svētku naktī slimnīcā nebija ārstu, tādēļ pagāja trīs stundas, līdz atbrauca medikīsi. Viņš bija ieradies par vēlu. Kad ārsts ienāca tualetē, uz tās grīdas jau stinga asinis, un Prudensa Krennika turēja rokās mani. Par mātes bojāejas apstākļiem es zinu vienīgi no Duglasa stāstījuma, bet pieņemu, ka viņa noasiņoja, un pēc tam tika aprakta kapā ar uzrakstu "Lisa, m. 1919. g. 1. janvārī — Lai

eņģeļi ved viņu uz gaismu”. Kad kapracis jautāja misis Krennikai par uzrakstu uz kapakmens, viņa aptvēra, ka tā arī nav uzzinājusi manas mātes pilnu vārdu.

Sekoja diskusija par to, ko iesākt ar mani — pēkšņi bāreņos palikušo jaundzimušo. Kā saprotu, misis Krennika juta lielu vilinājumu paturēt mani pie sevis, bet finansiāli un praktiski iemesli lika viņai no šī lēmuma atteikties, turklāt savu lomu spēlēja arī Duglasa Krennika stingrā un burtiskā likuma izpratne, kā arī viņa daudz personiskākā izpratne par to, kāda rīcība ir pienācīga. Bērnam ir tēvs, viņš izsaucās, un tēvam ir tiesības uz šo bērnu! Būtu bijis lieki par to runāt, ja vien pie manas mātes nebūtu atradusies Patrika Augusta — mana topošā audzītēja — adrese; viņa droši vien bija plānojusi izmantot šo adresi un lūgt, lai Patriks palīdz viņai sastapt manu bioloģisko tēvu, Roriju Hulnu. Sekoja mēģinājums noskaidrot, vai šis vīrs — Patriks — varētu būt mans tēvs, kas radīja ciematā diezgan ievērojamu šūmēšanos, jo Patrika ilgā laulība ar manu audzīmāti Herietu Augustu bija palikusi bez bērniem, un neauglīga laulība nomaļā ciematā, kur līdz pat 1970. gadu vidum par prezervatīviem pat runāt bija tabu, neizbēgami kļuva par aizrautīgu tenku avotu. Situācija bija tik skandaloza, ka drīz vien valodas aizskanēja līdz pat muižai — Hulnu muižai —, kurā mīta mana vecmāmiņa Konstance, tantes Viktorija un Aleksandra, brālēns Klements, un arī Lidija, mana tēva nelaimīgā sieva. Pieņemu, ka manai vecmāmiņai nekavējoties radās aizdomas par to, kā bērns es patiesībā esmu, un arī par manas ieņemšanas apstākļiem, bet viņai ne prātā nenāca uzņemties par mani atbildību. Aleksandra, mana jaunākā tante, izrādīja saprātu un līdzjūtību, kā pietrūka pārējai dzimtai, un — aptvērusi, ka, tikko taptu zināma manas mirušās mātes identitāte, aizdomu lokā nonāktu viņas pašas ģimene, Aleksandra devās pie Patrika un Herietas Augustiem ar piedāvājumu: ja viņi adoptētu šo bērnu un audzinātu kā savu, bet visus papīrus klusītēm parakstītu un apliecinātu Hulnu ģimene, tad šādā veidā — ņemot vērā to, ka Hulnu muižas autoritāte stāvēja pāri visam, — izdotos arī noklusināt visas baumas par ārļaulības sakariem; turklāt viņa personiski nodrošinātu, ka Augusti saņemtu ikmēneša atlīdzību par rūpestiem un bērna

uzturēšanu, bet, bērnam pieaugot, Aleksandra pati darītu visu nepieciešamo, lai nodrošinātu pienācīgu iztikšanu, kas gan nebūtu pārmērīga bagātība, bet ne arī ārlaulības bērna nožēlojamais stāvoklis.

Patriks un Herieta to kādu brīdi apsprieda un beidzot piekrita. Mani izaudzināja kā pašu bērnu, kā Hariju Augustu, un tikai savā otrajā dzīvē es sāku aptvert, kas es patiesībā esmu un no kurienes nāku.

3. nodaļa

Ir teikts, ka tādiem kā mēs, kuru dzīve allaž iet pa apli, ir trīs mūža stadijas. Tās ir noliegums, izpēte un pieņemšana.

Šis ir diezgan jēdzīgas kategorijas — cik nu tā vispār var teikt par kategorijām —, un aiz šiem ietilpīgajiem vārdiem slēpjas daudzi un dažādi slāņi. Piemēram, noliegumu var iedalīt vairākās klišejiskās reakcijās, tādās kā pašnāvība, bezcerība, ārprāts, histērija, nošķiršanās un pašiznīcināšanās. Es — līdzīgi kā teju visi kalačakras — savās pirmajās dzīvēs pakāpeniski pārdzīvoju visas šīs fāzes, un atmiņas par tām slēpjas manī uz palikšanu kā kuņģa gļotādā ieēdies vīruss.

Manā gadījumā pāreja uz pieņemšanu bija grūta, bet tas nav nekas pārsteidzošs.

Mana pirmā dzīve nebija necik īpaša. Tāpat kā visi jaunie vīrieši tajā laikā es tiku savervēts Otrajā pasaules karā, kur biju visnotaļ neievērojams kājniece. Manu ieguldījumu karadarbībā var raksturot tikai kā pieticīgu, un arī pēc militārā konflikta mana dzīve nekādi neradīja paliekošu nozīmi pasaulē. Pēc kara beigām es atgriezos Hulnu muižā, kur pārņēmu Patrika darba pienākumus — rūpējos par muižas plašo lauku īpašumu. Līdzīgi kā mans audzītēvs, arī es biju audzināts mīlēt zemi: augsnes smaržu pēc lietus un pēkšņo gaisa dzirkstīšanu, kad visu dzelozirņu sēklas vienlaikus izsprāgst debesīs; un, ja es jēlkādā veidā jutos nošķirts no pārējiem, tad tas līdzinājās drīzāk tam, kā vienīgais bērns varētu izjust brāļa trūkumu — man bija priekšstats tikai par vientuļību, bet nebija pretējas pieredzes, kas piešķirtu šim priekšstatam īstumu.

Kad Patriks nomira, es pārņēmu viņa pienākumus oficiāli, bet ap to laiku Hulnu izšķērdība un laiskums jau bija gandrīz pilnībā izkaisījuši vēja viņu bagātību. 1964. gadā īpašumu — un reizē ar to arī mani — izpirka Nacionālais fonds, un sava mūža pēdējos gadus es pavadīju, vadā-dams visādus klejotājus pa pāraugušajiem tīreļiem, kas pletās ap muižu, un vērodams, kā paša nama sienas lēni grimst arvien dziļāk miklā, melnā dūkstī.

Es nomiru 1989. gadā, kad krita Berlīnes mūris, vienatnē Nūkāslas slimnīcā, šķirtenis bez bērniem un ar valsts piešķirtu pensiju, cilvēks, kas pat vēl uz nāves gultas ticēja, ka ir sen aizgājušo Patrika un Herietas Augustu bērns, pēc ilgām mocībām miru no slimības, kas bija manu turpmāko dzīvju lāsts, — multiplās mielomas, kas ieēdās visā ķermenī, līdz tas vienkārši atteicās darboties.

Skaidrs, ka mana otrreizējā piedzimšana precīzi turpat, kur biju sācis savu mūžu pirms tam — dzelzceļa stacijā Bervikā pie Tvidas, sieviešu tualetē, Jaungada naktī uz 1919. gadu, ar visām atmiņām par iepriekšējo dzīvi —, dabiskā kārtā noveda mani līdz klišeiskam ārpřā-tam. Kad mana pieaugušā apziņa visā pilnībā atgriezās bērna ķermenī, es vispirms biju apjucis, tad šaubu mākts, tad mani pārņēma izmisums, tad kliegšana un brēkšana, līdz beidzot septiņu gadu vecumā mani nosūtī-tīja uz Svētās Margo patversmi garā piemeklētajiem, kur, godīgi sakot, es jutos kā nonācis īstajā vietā, un sešus mēnešus pēc ieslodzīšanas tur man veiksmīgi izdevās nosisties, izlecot pa trešā stāva logu.

Atskatoties jāatzīmē, ka trešais stāvs parasti nav pietiekami augsts, lai nodrošinātu tik ātru un relatīvi nesāpīgu nāvi, kāda šādos gadījumos ir vēlamākā, un es mierīgi būtu varējis sadragāt visus kauliņus ķermeņa apakšdaļā, nekādi nekaitējot apziņai. Par laimi, es nokritu uz galvas, un ar to tā dziesmiņa bija nodziedāta.

4. nodaļa

Ir viens mirklis, kurā tīrelis pēkšņi atdzīvojas. Es būtu gribējis, kaut tu kādreiz šo mirkli pieredzētu — bet tā nu ir sagadījies, ka visās mūsu pastaigās pa laukiem šīs dārgās atklāsmes stundas jau bija beigušās. Nudien, viss sanācis tieši pretēji: debesis ir bijušas tikpat cieti pelēkas kā akmeņi zem tām, vai arī sausums izkaltējis zemi putekļbrūnos dzelkšņos, un vienreiz snīga tik pamatīgi, ka virtuves durvis nebija atveramas, tāpēc man bija jāizrāpjas pa logu, lai izlāpstotu ceļu uz brīvību, bet citā ceļojumā — ja nemaldos, 1949. gadā — piecas dienas no vietas nerimdamies smilāja nebeidzams lietus. Tev nekad nav gadījies redzēt tīreli dažas stundas pēc lietusgāzes, kad tas iedegas violeti dzeltens un smaržo pēc melnas, leknas zemes.

Jau agri mūsu draudzības sākumā tu secināji, ka esmu dzimis Anglijas ziemeļos, un tas bija pareizs minējums — par spīti manām daudzu dzīvju garumā apgūtajām manierēm un izturēšanās veidam —, tāpat mans audzītājs Patriks Augusts nekad neļāva man aizmirst savas saknes. Viņš bija vienīgais Hulnu muižas lauku pārvaldnieks, un tāds ir bijis jau kopš bērna kājas. Tāpat arī viņa tēvs pirms tam, un vēl pirms tam viņa tēva tēvs, līdz pat 1834. gadam, kad tikko pie bagātības nākusī Hulnu ģimene iegādājās šo zemi, lai tajā iecirstu savu ideālu, savu augstākās šķiras sapni. Viņi iestādīja kokus, izvagoja tīreli ceļus, uzbūvēja smieklīgus torņus un arkas — pēc būtības tikpat nejēdzīgus kā tos apzīmējošie vārdi —, un ap manas dzimšanas laiku tas viss jau bija apsūnojis un postā iedzīts. Hulnu dzimtai nepiestāvēja mežonīgie brikšņi, kas aptvēra

muižu, šīs zemes akmeņainie zobi un lipīgās smaganas. Iepriekšējās — enerģiskākās — Hulnu paaudzes bija turējušas aitas, vai varbūt godīgāk būtu teikt, ka aitas pašas bija uzturējušas sevi plašajos laukos starp akmens mūra sienām, bet divdesmitais gadsimts nebija bijis saudzīgs pret Hulnu bagātībām, un tā nu šī zeme, lai arī vēl arvien piederēja viņiem, bija pamesta atmatā un tapusi mežonīga: brīnišķīga vieta, kur jaunam zēnam brīvi skriet, kamēr vecāki noņemas ar saviem darbiem. Tomēr savādā kārtā, izdzīvojot bērnību atkārtoti, es arvien mazāk kāroju pēc piedzīvojumiem. Klintis un grāvji, pa kuriem lēkāju un kāpelēju savā pirmajā dzīvē, manam konservatīvajam vecūkšņa prātam pēkšņi šķita bīstami, un es valkāju savu bērna ķermenī tā, kā paveca lēdija varētu valkāt pieticīgu bikini, ko viņai uzdāvinājusi prātā pavieгла draudzene.

Tik pamatīgi izgāzies mēģinājumā beigt savu dzīvi pašnāvībā, savā trešajā dzīvē es izlēmu sameklēt atbildes, kas nu man šķita nesasniedzami tālas. Es saredzu zināmu žēlastību tajā, cik lēni bērnībā atgriežas kalačakru atmiņas: apjauta par manu iepriekšējo nāvi atslīdēja gluži kā lēni pieaugošs vēsums — tā ieradās bez pārsteiguma, vien ļāva pieņemt notikušo kā faktu, un pieņemt arī to, ka labuma no tā nav bijis nekāda.

Manai pirmajai dzīvei gan pietrūka īstas virzības, bet tomēr tā bija savdabīgi laimīga — ja nezināšanu var saukt par nevainību un vientulību par bezrūpību. Bet mana jaunā dzīve, kurā bija visu iepriekšējo zināšanas, vairs nevarēja tikt nodzīvota tāpat. Runa nav pat tik daudz par to, ka zināju, kā risināsies notikumi, cik drīzāk par jaunu skatījumu uz jau zināmām patiesībām — kad pirmoreiz tiku tajās audzināts kā bērns, tad pat neaptvēru to, cik daudz tajās ir melu. Tagad, atkal kļuvis par zēnu un atguvis visu pieauguša cilvēka sapratni, kaut arī vēl bērna ķermenī, es spēju atklāt patieso nozīmi izrādēm, kuras tik bieži nospēlē bērna acu priekšā, iedomājoties, ka mazais tās tāpat neaptvers. Domāju, ka mani audžuvecāki mani ar laiku iemīlēja — audžumāte gan bija pirmā, kamēr Patriks Augusts mani neuztvēra kā miesu no savas miesas līdz pat Herietas nāvei.

Medicīniski interesants un izpētes vērts ir fakts, ka mana audžumāte katrā dzīvē nomirst citā dienā. Iemesls — ja vien neiejaucas kādi

ārēji faktori — vienmēr ir tas pats. Ap manu sesto dzimšanas dienu viņai sākas klepus, un ap septīto krēpās parādās asinis. Mani vecāki nevar atļauties ārstu, bet tante Aleksandra beidzot atvēl naudu, par ko Herieta var doties uz Ņūkāsļas slimnīcu un saņemt plaušu vēža diagnozi. (Manuprāt, tā ir nesīkšūnu karcinoma, galvenokārt lokalizēta kreisajā plaušā — kaitinošā kārtā četrdesmit gadus pēc mātes diagnozes šī slimība pakļaujas ārstēšanai, bet tajā laikā atrodas pilnīgi ārpus zinātnes sasniežamības loka.) Viņu ārstē ar tabaku un opija tinktūru, un drīz vien — 1927. gadā — viņa mirst. Pēc manas mātes nāves tēvs iegrimst klusēšanā un daudz klejo pa klintāju; dažkārt es viņu nesatieku pat vairākas dienas. Visu nepieciešamo sev sagādāju pats un nu jau, zinot par gaidāmo mātes nāvi, veidoju pārtikas krājumus, lai varētu izdzīvot tēva ilgajos prombūtnes posmos. Atgriezies viņš vēl arvien paliek kluss un nepieejams, un, ja arī viņš nedusmojas, kad es kā bērns viņam tuvojos, tas galvenokārt ir tādēļ, ka viņš vispār nekā uz to nereaģē. Savā pirmajā dzīvē viņa bēdu izpausmes man nebija saprotamas, jo es mitu pats savās aklajās bezvārdu sērās — es biju bērns, kam vajadzēja atbalstu, kādu nesniedza tēvs. Otrajā dzīvē manas mātes nāve sakrita ar laiku, kad es vēl atrados zem garā piemeklēto patversmes jumta, pārāk aizņemts ar savu ārprieku, lai spētu pilnībā aptvert notiekošo. Trešajā dzīvē mātes nāve tuvojās kā lēns vilciens pie sliedēm piesietam cilvēkam — tā bija neizbēgama, neapturama, jau pa gabalu redzama naktī, un tās iztēlošanās man bija gandrīz vai ļaunāka par pašu notikumu. Es zināju, ka tā pienāks, un sanāca tā, ka īstajā mirklī piedzīvoju gandrīz vai atvieglojumu — gaidām bija pienācis gals, un nāves iespaids bija mazināts.

Trešajā dzīvē mātes nāves tuvošanās man sniedza arī sava veida nodarbi. Man bija kļuvis patiesi svarīgi atturēt vai vismaz atvieglot mātes aiziešanu. Es taču nebiju radis citu izskaidrojumu savam stāvoklim, kā vien to, ka, iespējams, kāds Vecās Derības dievs ir uzlicis lāstu pār manu galvu, kamdēļ es no sirds ticēju, ka, ja nodošos labdarībai vai centīšos mainīt savas dzīves galvenos vilcienus, tad varbūt man izdosies pārtraukt šo nāves-piedzimšanas-nāves ciklu, kāds man acīmredzot bija pieņemts. Tā kā, ciktāl man bija zināms, nebiju pastrādājis nekādus noziegumus,

kurus vajadzētu izpirkt, un manā dzīvē nebija arī nekādu dižu notikumu, kas būtu jāvērs par labu, tad nu pieķēros Herietas labklājībai kā savam pirmajam un uzskatāmākajam krusta karam, kam nodevos ar visu savu piecgadnieka (tūlīt jau deviņdesmitseptiņgadnieka) būtni.

Izmantoju rūpes kā ieganstu, lai izvairītos no garlaikošanās skolas solā, un mans tēvs bija pārāk aizņemts, lai sekotu līdzi tam, ko es daru — skolas vietā gādāju par māti, un, pieskatot, kā viņa dzīvo mana tēva prombūtnē, iepazīnu viņu, kā vēl nekad. Pieņemu, ka to varētu uztvert kā manu iespēju ar pieaugušā uztveri saprast sievieti, kuru vien īsu brīdi biju pazinis kā bērns. Šajā laikā arī pirmo reizi sāku prāt, ka varbūt neesmu sava tēva dēls.

Kad manā trešajā dzīvē Herieta tomēr nomira, Hulnu ģimene pilnā skaitā ieradās viņas bērēs. Mans tēvs teica dažus vārdus, un es stāvēju viņam blakus — septiņgadnieks, kas iegērbts melnās biksēs un žaketē, kuras bijām aizņēmušies no Klementa Hulna, mana trīs gadus vecākā brālēna, kurš citā dzīvē bija ņēmis mani trenkāt — brīžos, kad atcerējās, ka eksistēju un tāpat esmu trenkājams. Konstance Hulna smagi balstījās uz nūjas ar ziloņkaula rokturi, kas izgrebts ziloņa galvas formā, viņa teica pāris vārdus par Herietas uzticību un spēku, un ģimeni, ko viņa atstājusi aiz sevis. Aleksandra Hulna novēlēja man būt drosmīgam, un Viktorija Hulna pieliekusies saknabīja man vaigus, izraisot nepienācīgu, bērnišķīgu vēlmi iekosties melncimdotojās rokās, kas bija pieskārušās manai sejai. Rorijs Hulns neteica ne vārda, tikai blenza uz mani. Viņš jau reiz iepriekš bija tā skatījies — pirmajā reizē, kad šeit stāvēju aizdotās drēbēs, skatoties, kā aprok manu māti —, bet toreiz es biju sēru varā, nespējot atrast tām nekādu izpausmi, tādēļ nebiju uztvēris viņa skatiena intensitāti. Nu es ieskatījos viņa acīs un pirmo reizi ieraudzīju tajās savu spoguļattēlu — cilvēku, par ko reiz kļušu.

Tev nav sanācis mani pazīt visos manas dzīves posmos, tādēļ ļauj šeit pastāstīt sīkāk.

Es piedzimstu gandrīz pilnībā ruds, bet mana matu krāsa pamazām izbalē līdz tonim, ko labvēlīgāk noskaņotā vidē varētu saukt par kastaņbrūnu, bet kas patiesībā ir burkānkrāsa. Šī matu krāsa nāk no īstās

mātes ģimenes, tāpat kā ģenētiska nosliece uz labiem zobiem un tālredzību. Es esmu pasīks bērns, nedaudz īsāks par vienaudžiem un diezgan kārns, bet tas ir vienlīdz lielā mērā saistāms kā ar ģenētiku, tā ar nepietiekamu uzturu. Sāku strauji stiepties garumā pēc vienpadsmitās dzimšanas dienas un tā turpinu līdz piecpadsmit gadu vecumam, kad jau, sev par laimi, beidzot varu izkļūties par zēnisku astoņpadsmitgadnieku un tādējādi izlaist trīs garlaicīgus gadus līdz pilngadībai.

Jaunībā mēdzu uzaudzēt diezgan pluskainu bārdu, līdzīgi kā mans audzītēvs Patriks; tā man nepiestāv, un nesakoptā stāvoklī mana seja drīzāk atgādina maņu orgānu komplektu, kas iesprūdis avenū krūmā. Pēc tam kad es beidzot atskārtu šo patiesību, sāku regulāri skūties un šajā procesā atklāju sava īstā tēva seju. Mums ir līdzīgas bāli pelēkas acis, tādas pašas nelielas ausis, viļņaini mati un deguns, kas uz vecumdienām mēdz saķert kaulu slimību un kopumā ir uzskatāms par visneveiksmīgāko mana ģenētiskā mantojuma daļu. Nav tā, ka mans deguns būtu īpaši liels — nebūt ne —, bet tas ir nenoliedzami uzrauts veidā, kas lieliski pietāvētu laumiņu karalim; turklāt tur, kur degunam pieklātos strauji atdalīties no sejas, tas drīzāk līgani saplūst ar visu pārējo tā, it kā būtu veidots no māla. Cilvēki ir pārāk pieklājīgi, lai to komentētu, bet vairākkārt ir nācies piedzīvot, ka simpātiskāku ģenētisko līniju mazās atvasītes, uzmetušas man vienu acu skatienu, smejas līdz asarām. Vecumdienās mani mati kļūst balti zibens ātrumā — šo notikumu var pasteidzināt stress, un nekas nespēj to atturēt, ne medicīniska, ne psiholoģiska dziedināšana. No piecdesmit viena gada vecuma man ir nepieciešamas lasāmbilles, un nelaimīgā kārtā šis vecums iekrīt septiņdesmitajos, kas nūdien nav modes labākie gadi, un es, gluži kā teju vai visi, atgriežos pie stila, kas man šķita ierasts jaunībā, izvēloties neuzkrītošas, nedaudz vecmodīgas brilles. Kad tās balansē pie manām pārāk tuvu novietotajām acīm, es, pētot sevi vannasistabas spogulī, secinu, ka visnotaļ izskatos pēc novecojoša akadēmiķa. Laikā, kad trešo reizi apbedījām Herietu, es šo seju biju iepazinis teju vai simts gadu garumā. Tā ir Rorija Edmonda Hulna seja, kas skatās uz mani pāri zārkam, kurā guļ sieviete, kas nekādīgi nevarētu būt bijusi mana māte.

5. nodaļa

Mans vecums ir piemērots iesaukšanai armijā Otrā pasaules kara sākumā, tomēr pāris pirmajās dzīvēs es kaut kā pamanījos izvairīties no visām dramatiskajām sadursmēm, par kurām vēlāk lasīšu astoņdesmito gadu komfortā. Pirmajā dzīvē es pieteicos brīvprātīgi, no sirds ticēdams tā laika trim lielākajiem maldiem: ka šis karš būs īss, ka tas ir patriota pienākums un ka tajā es varēšu attīstīt savas spējas. Par četrām dienām nokavēju nosūtīšanu uz Franciju un jutos dziļi vilies par to, ka netiku evakuēts no Denkerkas, kas tolaik šķita ārkārtīgi triumfāla sakāve. Nē — visu pirmo kara gadu es pavadīju šķietami nebeidzamā kara apmācībā: sākumā piekrastē, kamēr visa nācija — tostarp arī es — gaidīja invāziju, kura tā arī nenotika, tad Skotijas kalnos, jo valdība bija sākusi apspēlēt domas par atriebību. Nudien, es pavadīju tik daudz laika, gatavojoties iebrukumam Norvēģijā, ka ap to laiku, kad beidzot tika izlemts par šāda soļa vērtīgumu, mūsu vienība ieguva satriecoši zemu vērtējumu piemērotībā karadarbībai tuksnesī, kamdēļ mums neļāva uzreiz doties uz Vidusjūras kaujas laukiem, tā vietā cenšoties mūs kārtīgi satrenēt vai izdomāt kaut ko citu jēdzīgu, ko mēs varētu darīt. Tādā ziņā, šķiet, sasniedzu vismaz vienu no saviem mērķiem: tā kā rādījās, ka neviens īpaši negrib, lai mēs cīnāmies, atklāju, ka nav nekā cita labāka darāma, kā vien kaut ko apgūt un iemācīties. Mūsu vienības mediķis bija atteicies piedalīties aktīvās kaujās un remdēja sirdsapziņu Engelsa darbos un Vilfrēda Ovena dzejā; visi vienības vīri — tostarp arī es — uzskatīja viņu par puņķutapu līdz pat dienai, kad viņš sacēlās pret seržantu, kas pārāk ilgi un aizrautīgi

bija izbaudījis savu varu, un visu kazarmu priekšā pilnīgi pelnīti nogānāja viņu par siekalainu pagalma huligānu. Mediķi sauca Valkeits, un viņš par savu izlēcienu nopelnīja trīs dienas karcerī un visu vīru cieņu. Viņa zinības, kas agrāk raisīja nicinājumu, nu kļuva gandrīz vai par iemeslu lepoties, un, lai arī viņu vēl arvien saukāja par puņķutapu, tagad viņš bija *mūsu* puņķutapa, un no viņa ielāgotajām zināšanām es sāku apgūt dažādus zinātnes, filozofijas un romantiskās dzejas noslēpumus — lai gan tajā laikā nevienā no šīm vajībām neatzītos. Trīs minūtes un piecdesmit sekundes pēc mirkļa, kad izkāpām Normandijas krastos, Valkeitu nogalināja šrapnelis, kas izārdīja viņam iekšas. Viņš tajā dienā bija vienīgais mūsu vienībā bojāgājušais, jo mēs atradāmies pārāk tālu no karadarbības, un artilērijas pozīcijas, no kurām izšāva liktenīgo lādiņu, pēc divām minūtēm tika ieņemtas.

Savā pirmajā dzīvē es nogalināju trīs cilvēkus. Tas notika vienā paņēmienā, jo viņi visi trīs atradās vienā tankā, kurš atkāpās cauri kādam Ziemeļfrancijas ciemam. Mums bija teikts, ka ciemats jau ir atbrīvots un pretošanās nav gaidāma, bet tur nu tas bija — iesēdies starp maizes cepuvi un baznīcu kā dunderis uz melones šķēles. Mēs bijām tā atslābuši, ka to pat nepamanījām līdz brīdim, kad stobrs pavērsās pret mums kā dūņās iegrimuša krokodila acs, bet tā žokļi izgrūda lādiņu, kas uz vietas nogalināja divus no mums un vēlāk arī Tomiju Kenu, kas nomira slimnīcas gultā trīs dienas pēc tam. Es atceros savu tālāko rīcību ar to pašu skaidrību, ar kādu atceros visu pārējo, un tā bija šāda: nomest šauteni, noraut no pleca somu un skriet, ne uz mirkli nepārtraucot kliedzienu, pa ielas vidu, aurojot un aurojot uz tanku, kas bija nogalinājis manus draugus. Nebiju piesprādzējis savu ķiveri, un kādus desmit jardus no tanka tā nolidoja man no galvas. Tuvojoties dzirdēju, kā nezvēra iekšās kustas cilvēki, redzēju viņu sejas zibam bruņu spraugās, viņiem cenšoties pagriezt stobru uz manu pusi vai pieķerties pie automātiem, bet es jau biju klāt. Galvenais stobrs bija karsts — pat no pēdas attāluma es jutu tā svelmi sev sejā. Iemetu granātu pa atvērto priekšējo lūku. Dzirdēju viņus kliedzam, kārpāmies pa iekšieni, cenšoties to sagrābt, bet šaurajā telpā viņu ņemšanās tikai traucēja. Atceros, kā rīkojos, bet ne to, ko domāju. Vēlāk

virsnieks skaidroja, ka tanks noteikti bijis nomaldījies: tā biedri nogriezušies pa kreisi, viņi — pa labi, un tā nu tie bija nogalinājuši trīs mūsējos un gājuši bojā arī paši. Man par to piešķīra medaļu, kuru es pārdevu 1961. gadā, lai nopirktu jaunu boileru, un šķiršanās no šī apbalvojuma man sniedza patiesu atvieglojumu.

Tāds bija mans pirmais karš. Otrajā es brīvprātīgi nepietiecos. Zināju, ka, visticamāk, tikšu iesaukts, tādēļ nolēmu izmantot pirmajā dzīvē iegūtās prasmes, lai izdzīvotu. Tā nu trešajā dzīvē es dienēju Karaliskajos Gaisa spēkos kā mehāniķis, un, tiklīdz ieskanējās sirēnas, ātrāk par jebkuru citu nodaļas vīru ņekatoju uz patvertni, līdz beidzot Hitlers sāka bombardēt Londonu un es zināju, ka drīz varēšu atslābt. Pirmos pāris gadus tā bija ērta vieta. Cilvēki, kas gāja bojā, lielākoties tika notriekti lidojumā — prom no acīm, prom no sirds. Piloti ar mums, melnā darba strādniekiem, īpaši nebrāļojās, un es varbūt pat pārāk viegli iemanijos uztvert lidmašīnas kā vienīgos savu rūpju bērnus — cilvēks, kas to vadīja, man bija tikai kārtējā mehāniskā detaļa, ko var nomainīt un aizmirst. Tad ieradās amerikāņi un mēs sākām bombardēt Vāciju, un vēl daudzi cilvēki tika notriekti, bet es varēju sērot vien par lidaparātu zaudējumu. Bet tad tie sāka atgriezties — šrapneļu cauršauti, uz grīdas lidotāju asinis tik biezā slānī, ka tajās bija saglabājušies viņu ļodzīgo pēdu nospiedumi. Es prātoju, ko gan varētu darīt citādi, jau iepriekš zinot, kas notiks, bet secināju, ka neko. Zināju, ka Sabiedrotie uzvarēs, bet Otro pasaules karu nekad nebiju padziļināti pētījis — manas zināšanas bija tīri personiskas; tie bija piedzīvotie notikumi, nevis kādam tālāk sniedzama informācija. Lielākais, ko varēju izdarīt — ieteikt kādam skotam, vārdā Valkeits, Normandijas krastā pāris minūtes ilgāk pagaidīt laivā, vai pačukstēt ierindniekam Kenam, ka Genimontas ciemā kāds tanks būs nogriezies nevis pa kreisi, bet pa labi, un nu gaidīs starp maizes ceptuvi un baznīcu, lai varētu pielikt punktu viņa dzīvei. Bet man nebija nekādas stratēģiskas informācijas, ar ko dalīties, nekādu zināšanu vai gudrības — ja nu vienīgi vēsts, ka *Citroen* ražos elegantus, bet neuzticamus automobiļus, un kādudien cilvēki atskatīsies uz Eiropas sadalīšanu un prātos, kam tas bija vajadzīgs.

Tik smalki apvārdojis sev zobus, es vēl reizi piedzīvoju visnotaļ neievērojamu karu. Es ieelļoju šasijas lidmašīnām, kas iznīcinās Drēzdeni, dzirdēju baumas par gudrīšiem, kas plānoja izveidot reaktīvo dzinēju, un kā inženieri smējās par šo ideju, klausijos, kā mitējās V-1 dzinēji, un dzirdēju īso klusuma brīdi pēc V-2 nokrišanas, un, kad pienāca Eiropas Uzvaras diena, es kopā ar kādu kanādieti un diviem velsiešiem, kurus biju saticis divas dienas iepriekš un pēc tam vairs nekad neredzēju, drausmīgi piedzēros no brendija, kurš man nekad nav pārk garšojis.

Un es mācijos. Šoreiz es patiešām mācijos. Es mācijos par dzinējiem un mašīnām, par vīriem un stratēģijām, par Karaliskajiem Gaisa spēkiem un par *Luftwaffe*. Es pētīju bumbu krišanas sakarības un vēroju, kur trāpīja raķetes, lai nākamreiz — jo biju par 60 procentiem pārliecināts, ka būs nākamā reize, ka šis viss atkārtosies no jauna, — es varētu sniegt sev un varbūt arī citiem kaut ko noderīgāku par saujiņu personisku atmiņu attiecībā uz Francijā pieejamā konservētā šķiņķa kvalitāti.

Tā nu sanāca, ka šīs zināšanas, domātas, lai mani pasargātu no pasaules, vēlāk iegrūda mani lielās briesmās un netieši iepazīstināja ar Krona klubu, bet Krona klubu savukārt — ar mani.

6. nodaļa

Viņu sauca Frenklins Fīrsons.

Viņš bija otrais spiegs, ko savā mūžā esmu saticis, un viņš alka zināšanu.

Viņš mani uzmeklēja manā ceturtajā dzīvē 1973. gadā.

Es strādāju par ārstu Glāzgovā, un mana sieva bija no manis aizgājusi. Man bija piecdesmit četri gadi un salauzta sirds. Viņu sauca Dženija, es viņu mīlēju un stāstīju viņai visu. Dženija bija ķirurgē — viena no pirmajām ķirurgēm tālaika slimnīcās; es biju neirologs, un man bija reputācija kā cilvēkam, kas veic neparastus un reizēm pat neētiskus, pat ja juri-diski pieņemamus, pētījumus. Viņa ticēja dievam. Es ne. Par manu trešo dzīvi daudz kas būtu sakāms, bet sākumam pietiks ar to, ka mana trešā nāve vienatnē Japānas slimnīcā bija mani pārliecinājusi, ka īsta ir nebūtība. Es biju dzīvojis un es biju miris, un ne Allāhs, ne Jahve, ne Krišna, ne Buda, ne arī mani senču gari nebija nolaidušies pie manis, lai paņemtu sev manas bailes, nē — es tikai atkal no jauna biju piedzimis tieši turpat, kur iesākos pirmoreiz, toreiz, sniegā, tur, Anglijā, atkal pagātnē, kur viss bija sācies.

Mans ticības zudums nenāca ar atklāsmi vai dižu satraukumu. Tā bija tikai pamazām augoša rezignācija, manas dzīves notikumu pastiprināta, līdz biju spiests secināt, ka visas sarunas, kurās esmu runājis ar kādu no dievībām, ir bijušas pārliecinoši vienpusējas. Mana nāve un tai sekojošā atdzimšana turpat, kur iepriekš, pabeidza šīs diskusijas ar tādu

kā gurdu neizbēgamību, un es uz visu notiekošo skatījos ar vilšanos un atsvešinātību, drīzāk kā zinātnieks, kura mēģenēs nav izkritušas gaidītās nogulsnes.

Es biju pavadījis visu dzīvi, lūgdamies brīnuma, un nekas tāds nebija noticis. Un nu es vēroju savu senču smacīgo kapelu un redzēju iedomību un alkatību, dzirdēju saucienus, kas aicināja uz lūgšanu, un domāju par varu, sajutu vīraka smaržu un prātoju par tā visa veltīgumu.

Savā ceturtajā dzīvē es novērsos no dieva un meklēju skaidrojumu zinātnē. Es mācījos kā neviens — fiziku, bioloģiju, filozofiju — un pirmo reizi ar visiem man pieejamajiem līdzekļiem cīnījos, līdz beidzot kļuva par nabadzīgāko studentu Edinburgas universitātē, pabeidzu to kā labākais kursā un kļuva par ārstu. Dženiju fascinēja mana mērķtiecība un mani — viņējā, jo ikreiz, kad viņa paņēma rokā skalpeli, atradās kāds nezinātājs, kas smikņāja — līdz pat brīdim, kad ieraudzīja viņas griezienu precizitāti un pārlicību, ar kādu viņa valdīja pār asmeni. Mēs bijām kopā gadus desmit nemodernā, bet politiski apzinātā grēkā, līdz beidzot apprecējāmies 1963. gadā atvieglojuma uzplūdā pēc Kubas raķešu krīzes; todien lija, viņa smējās un teica, ka tā mums arī vajag, un es biju iemīlējis.

Tik ļoti iemīlējis, ka viennakt bez īpaša iemesla un pārmērīgas domāšanas izstāstīju viņai visu.

Es teicu: “Mani sauc Harijs Augusts. Mans tēvs ir Rorijs Edmonds Hulns, mana māte nomira pirms manas piedzimšanas. Šī ir mana ceturtais dzīve. Es esmu jau vairākkārt miris un piedzimis, bet dzīve vienmēr ir šī pati.”

Viņa rotaļīgi iedunkāja man krūtīs un teica, lai beidzu uzvesties kā aptaurēts.

Es teicu: “Dažu nedēļu laikā ASV izraisīsies skandāls, kura dēļ gāzīs prezidentu Niksonu. Anglijā tiks atcelts nāvēssods, un Melnā septembra teroristi atklās uguni Atēnu lidostā.”

Viņa teica: “Nudien, tev būtu jābūt ziņās.”

Trīs dienas vēlāk parādījās pirmās ziņas par Votergeitu. Tas sākās maigi, aizjūrās tika atlaisti prezidenta palīgi. Ap to laiku, kad tika atcelts nāvēssods, Niksona lieta tika izskatīta Kongresa priekšā, un, kad Melnā

septembra teroristi nošāva ceļotājus Atēnu lidostā, bija jau acīmredzami skaidrs, ka Niksonam nāksies aiziet.

Dženija sēdēja uz gultas malas, pleci sagumuši, galva nokārta. Es gaidīju. Šīs gaidas bija briedušas jau četras dzīves. Viņai bija kaulaina mugura un silts puncītis, aizspriedumaināko kolēģu ķirurģu kaitināšanai apzināti īsi apgriezti mati un maiga seja, kurā bieži — ja neviens to nevēroja — pazibēja smiekli. Viņa teica: “Kā tu to zināji — to visu —, kā tu zināji, ka tas notiks?”

“Es jau teicu,” atbildēju. “Šī ir ceturrtā reize, kad es to piedzīvoju, un man ir izcila atmiņa.”

“Ko tas nozīmē — ceturrtā reize? Kā tas iespējams — ceturrtā reize?”

“Es nezinu. Kļuvu par ārstu, lai mēģinātu to noskaidrot. Esmu eksperimentējis ar sevi, pētījis asinis, ķermeni, smadzenes, lai noskaidrotu, vai manī ir kaut kas tāds, kas... nav kārtībā. Bet man nebija taisnība. Tā nav medicīniska vaina, vai arī, ja ir, tad es vēl nezinu, kā to atklāt. Būtu atstājis šo darbu jau sen, lai mēģinātu citu pieeju, bet satiku tevi. Manā rīcībā ir mūžība, bet tu man esi tieši tagad.”

“Cik vecs tu esi?” viņa prasīja.

“Man ir piecdesmit četri gadi. Man ir divsimt seši gadi.”

“Es nevaru... Es nespēju noticēt tam, ko tu saki. Tu tiešām tam tici?”

“Diemžēl tā ir.”

“Tu esi spiegs?”

“Nē.”

“Slims?”

“Nē. Ne pēc grāmatu definīcijas.”

“Tad kāpēc?”

“Kas — kāpēc?”

“Kāpēc tu man kaut ko tādu stāsti?”

“Jo tā ir patiesība. Es gribu tev izstāstīt patiesību.”

Viņa ielida gultā pie manis, satvēra rokās manu seju, ieskatījās dziļi man acīs. “Harij,” viņa teica, un es saklausīju viņas balsī bailes. “Man vajag, lai tu to pasaki. Vai tu tiešām tici tam, ko teici?”

“Jā,” es atbildēju, un atvieglojums gandrīz pārplēsa man krūtis. “Jā, tiešām.”

Tonakt viņa no manis aizgāja, uzvilkusi mēтели pāri brīvi krītošajai kleitai, iemaukusi kājas gumijas zābakos. Viņa palika pie savas mātes Nortferijā — tieši aiz Dandī — un atstāja uz galda zīmīti, kurā bija teikts, ka viņai nepieciešams laiks. Es pagaidīju vienu dienu un tad piezvanīju; viņas māte teica, lai neuzbāžoties. Es pagaidīju vēl dienu un tad piezvanīju vēlreiz, es lūdzos, lai Dženija man atzvana. Trešajā dienā viņu telefons bija atslēgts. Tā kā Dženija bija paņēmusi mūsu auto, es noķēru vilcienu uz Dandī un pēc tam braucu ar taksi. Laiks bija brīnišķīgs, jūra mierīgi dusēja pret krastu, saule bija sārta un zema un pārāk ieinteresēta notiekošajā, lai norietētu. Dženijas mātes kotedža — mazs, balts neciņš ar bērna auguma durtiņām — stāvēja, atslējusies pret ogļu klints malu. Kad pieklauvēju, Dženijas māte — nevainojami iekļaujoties neticami zemajā durvju ailā — pavēra durvis, bet ķēdīti nenoņēma.

“Viņa jūs nevar satikt,” sieviete noburkšķēja. “Atvainojiet, bet jums jāiet prom.”

“Man viņa jāredz,” es lūdzos. “Es gribu redzēt savu sievu!”

“Ejiet prom, Dr. August!” māte izsaucās. “Man nudien žēl, bet jums acīmredzot nepieciešama palīdzība.” Viņa aizcirta durvis, aiz čikstošajiem baltajiem dēļiem noklākšķēja krampītis. Es paliku un daudzījos pie durvīm, tad klauvēju pie logiem, piespiedu seju pie stikla. Viņas izslēdza gaismas, lai es neko neredzētu, vai varbūt cerot, ka man apniks un es aiziešu. Saule norietēja, un es sēdēju uz lieveņa, es raudāju un saucu pēc Dženijas, es lūdzos, lai viņa runā ar mani, līdz beidzot viņas māte sazvanīja policistus, un tālāk ar mani runāja viņi. Mani ielika vienā kamerā ar vīrieti, kas bija arestēts par laupīšanu. Viņš par mani pasmējās, un es sāku viņu žņaut, līdz tikai daži sirdspuksti šķīra nelaimīgo no nāves. Tad mani ielika vieninieka kamerā, un vienu dienu es tur nosēdēju, līdz beidzot ieradās ārsts un apjautājās, kā es jūtos. Kad viņš izklausīja manas plaušas, es miermīlīgākajā tonī, kāds vien iespējams, norādīju, ka diez vai tā uzskatāma par racionālu pieeju garīgu slimību diagnosticēšanai.

“Vai jūs uzskatāt sevi par garīgi slimu?” viņš žigli noprasiņa.

“Nē,” es atcirtu. “Es tikai uzskatu jūs par sliktu ārstu.”

Viņš noteikti aizlika labu vārdu, lai pasteidzinātu dokumentu izskatīšanu, jo jau nākamajā dienā mani aizgādāja uz patversmi. Ieraudzījis izkārtņi, es sāku smieties. Uz durvīm bija rakstīts “Svētās Margo patversme”. Kāds bija izkasījis “garā piemeklētos”, atstājot neglītu gramatisku spraugu. Tā bija slimnīca, pa kuras logu es biju meties ārā septiņu gadu vecumā savā otrajā dzīvē.

7. nodaļa

Ap 1990. gadu garīgo slimību ārstiem pašiem ir regulāri jāapmeklē konsultācijas un novērošana, lai nodrošinātu savu emocionālo un garīgo labklājību. Savulaik es mēģināju būt psihologs, bet atklāju, ka diagnostiskajām problēmām ir vai nu pārāk nomācošas, vai pārāk personiskas, lai piesaistītu manu uzmanību, un man pieejamie rīki bija vai nu bērnišķīgi, vai pārmērīgi. Īsi sakot, mans temperaments šai profesijai nav piemērots, un, kad otro reizi savā mūžā — lai arī pirmo reizi tajā dzīvē — tiku ievietots Svētās Margo patversmē, izjutu vienlaikus lepnumu un dusmas par to, ka mans saprāts, kas par spīti visiem pārbaudījumiem tomēr bija labā kārtībā, apkārtējos mirstīgajos raisīja tādu nesapratni.

Sešdesmito gadu garīgo slimību speciālisti liek saviem deviņdesmito gadu kolēģiem izskatīties pēc Mocarta, kas iznīrgājas par Saljeri vājākajiem darbiem. Varētu jau pieņemt, ka man bija paveicies, ka līdz kosmopolitiskajai Nortambrijai nez kā tomēr nebija nonākušas dažas no sešdesmito gadu eksperimentālākajām metodēm. Tur neveica eksperimentus ar LSD un ekstazī un neaicināja apspriest manu seksualitāti, jo mūsu vadošais un arī vienīgais psihiatrs Dr. Ābels uzskatīja Freidu par nehygiēnisku. Pirmā, kas šo jautājumu atklāja, bija Raustiņa — nelaimīgā, kuras īstais vārds bija Lūsija un kuras Tureta sindromu ārstēja ar apātijas un brutalitātes kokteili. Ja mūsu uzraugiem arī bija kāda izpratne par biheivioristisko terapiju, tad viņi to īstenoja, bliežot Lūsijai pa galvu ikreiz, kad viņa noraustījās vai nostenējās, un, ja viņa rezultātā pacēla balsi — kā tas parasti notiek pēc tik uztraucoša impulsa —, divi uzraugi

uzsēdās viņai virsū, viens uz krūtīm, otrs uz kājām, līdz viņa gandrīz pagāba zem šī svara. Vienīgajā reizē, kad mēģināju iejaukties, saņēmu to pašu ārstniecības metodi un saspiests gulēju zem Neglītā Bila, galvenā dienas maiņas medbrāļa, kurš bija arī bijušais cietumnieks. Šo metodi skaļi atbalstīja Klēra Votkinsa un Jaunulis, kurš bija šeit nostrādājis sešus mēnešus, bet vēl nebija atklājis savu vārdu. Jaunulis stāvēja man uz plaukstu locītavām galvenokārt tādēļ, lai izrādītu entuziasmu, kamēr Neglītais Bils man skaidroja, ka es esot ļoti nepaklausīgs un kaitinošs un ka tas vien, ka es iedomājos sevi par dakteri, nenožīmē, ka es kaut ko sajēdzot. Es aiz bezpalīdzības un izmisuma raudāju, un par to viņš mani izplaukāja, kas man sniedza iemeslu niknumam — ar to es centos savaldīt asaras, pārvērst pašžēlu naidā, bet nekas man neizdevās.

“Penis!” kādā mūsu iknedēļas grupas sesijā iesaucās Raustiņa. “Penis penis penis!”

Dr. Ābela sīkā ūšele uz virslūpas nodrebēja kā pārbijusies pele, un viņš noklakšķināja pildspalvu. “Nu jau, nu, Lūsij,”

“Nu dod, dod nu, tagad, dod nu, tagad, tagad, tagad!” viņa kļiedza.

Es vēroju, kā Dr. Ābela sejā progresē sārtums. Tas izgaismoja viņa seju, fascinējošā kārtā bija redzams teju vai no kapilāra uz kapilāru, un kādu brīdi es prātoju par to, vai šī piesārtuma gaita atbilst tam, cik ātri asinis plūst zem viņa dermas plānā slānīša — ja tā, tad viņam nāktu par labu vismaz apsvērt fiziskus vingrinājumus un ārstniecisko masāžu. Dr. Ābela ūšiņa bija izgājusi no modes dienā, kad Hitlers iebruka Čehoslovākijā, un, manuprāt, vienīgā kaut cik jēdzīgā frāze, ko viņš jebkad bija pateicis, bija: “Dr. August, lielākā vientulība, ko cilvēks var piedzīvot, ir vienatne pūlī. Tu vari māt ar galvu un teikt visu, kas jāsaka, bet jau šī izlikšanās vien izstumj tavu dvēseli no cilvēku saimes.”

Es viņam jautāju, kādā laimes cepumiņā viņš to izlasījis, un šis izskatījās apjucis un jautāja, kas ir laimes cepumiņi un vai tiem liek klāt ingveru.

“Dod nu, dod nu!” brēca Raustiņa.

“Tas nav produktīvi,” viņš noblēja, bet Lūsija sarāva uz augšu halātu, atklādama milzīgas bumbierenes, un sāka dejot, kamdēļ Saimons, kurš

atradās maniakālās depresijas zemākajā punktā, sāka raudāt, kamdēļ Margarēta sāka šūpoties, kamdēļ Negantais Bils, jau sagatavojis nūju un trakokreklu, iebrāzās iekšā, kamēr Dr. Ābels, kura ausu līpiņas jau dega kā bremžu ugunis, aizlēpatoja prom.

Reizi mēnesī bija atļauts ierasties viesiem, kuri nenāca.

Saimons teica, ka labi vien, ka tā — viņš negrib, lai viņu šādu redz, viņam ir kauns.

Margarēta brēca un plosīja sienas, līdz nagi sāka asiņot, un tad viņa bija jāved atpakaļ uz palātu un jāiemidzina.

Lūsija, laižot siekalas pār lūpu, teica, ka ne jau mums būtu jākau-nas, bet viņiem. Viņa neprecizēja, kas ir tie viņi, un nevajadzēja arī, jo viņai vienkārši bija taisnība.

Pēc diviem mēnešiem es biju gatavs pazust no šejienes.

“Es visu sapratu,” mierīgi skaidroju, sēžot pie Dr. Ābela galda, “es esmu cietis nervu sabrukumu. Acīmredzami man bija nepieciešama palī-dzība, un nu es izsaku jums savu dziļo un personisko pateicību par jūsu atbalstu manas problēmas atrisināšanā.”

“Dr. August,” Dr. Ābels skaidroja, sakārtodams pildspalvu līdzeni pret rakstāmbloka augšējo malu, “es teiktu, ka jūs visnotaļ esat pārcietis vai-rāk nekā nervu sabrukumu. Jūs izcietāt pilnvērtīgu mānijas epizodi, kas, pēc manām domām, norāda uz sarežģītākiem psiholoģiskiem traucējumiem.”

Es blenzu uz Dr. Ābelu kā auns uz jauniem vārtiem un prātoju, nez, kā viņš noteiktu, ka ārstēšanās rezultāts ir veiksmīgs. Noteikti tā nebūtu izdziedināšana, es nospriedu, galvenais, lai process ir interesants. “Ko jūs iesakāt?” jautāju.

“Es gribētu jūs vēl kādu laiku šeit paturēt,” viņš atbildēja. “Ir radīti daži fascinējoši medikamenti, manuprāt, tieši tādi, kā nepieciešams jums...”

“Medikamenti?”

“Daži ļoti daudzsoļi soļi sperti ar fenotiazīniem...”

“Tā ir moskītu inde.”

“Nē, nē, Dr. August, nē. Es saprotu, ka jūs kā terapeits uztraucaties, bet varu apliecināt, ka fenotiazīni, par kuriem runāju es, ir derivatīvi...”

“Man šķiet, ka es vēlētos uz klausīt vēl kādu viedokli, Dr. Ābel.”

Viņš vilcinājās, un es redzēju, kā iespējamā konflikta dēļ uzšvirkst viņa lepnums. “Es esmu pilnībā kvalificēts psihiatrs, Dr. August.”

“Tad jums kā pilnībā kvalificētam psihiatram būtu jāzina, cik svarīgi ir pacientam uzticēties ārstniecības procesam.”

“Jā,” viņš negribīgi atzina. “Bet es esmu vienīgais kvalificētais ārsts šajā nodaļā...”

“Nav tiesa. Es esmu kvalificēts.”

“Dr. August,” viņš, smaidam gaistot, teica, “jūs esat slims. Jūsu stāvoklis nepieļauj praktizēšanu — vismazāk jau nu uz sevi.”

“Es vēlos, lai jūs piezvanāt manai sievai,” es stingri atbildēju. “Viņai ir juridiska teikšana pār to, ko jūs ar mani darāt. Es atsakos lietot fenotiazīnus, un, ja jūs grasāties mani piespiest to darīt, tad jums jāsaņem atļauja no tuviniekiem. Viņa ir mans tuvinieks.”

“Ciktāl man zināms, Dr. August, viņa ir daļēji atbildīga par ieteikumu jūs hospitalizēt un ārstēt.”

“Viņa prot atšķirt labas zāles no sliktām,” es norādīju. “Piezvaniet viņai.”

“Es to apsvēršu.”

“Neapsveriet, Dr. Ābel,” atbildēju. “Vienkārši izdariet.”

Līdz pat šai baltai dienai nezinu, vai viņš viņai piezvanīja.

Personiski es par to šaubos.

Pirmo zāļu devu viņi man centās iedot neuzkrītoši: iesūtīja pie manis Klēru Votkinsu ar nevainīgo paskatu un ļaunestīgo prieku par darāmo darbiņu, un šoreiz vēl bez traucēja ar parastajām tabletēm — kuras es nobēdzināju sajā — bija arī šļirce.

“Nu, nu, Harij,” viņa bārās, ieraugot manu sejas izteiksmi. “Tas taču tev nāks par labu.”

“Kas tas ir?” es aizdomīgi noprasīju.

“Tās ir zāles!” viņa liksmi nolīgoja. “Tev taču patīk tavas zālītes, vai ne?”

Neglītais Bils stāvēja pie galējās sienas, piekalis man šķību skatienu. Viņa klātbūtne apstiprināja manas aizdomas — viņš jau gaidīja izdevību

brukt man virsū. Es teicu: "Pieprasu uzrādīt piekrišanas veidlapu ar mana tuvinieka parakstu."

"Čiks, un viss," viņa noteica un tvēra pēc manas piedurknes, kuru es izrāvu.

"Pieprasu juristu un legālu pārstāvniecību!"

"Šis nav cietums, Harīt!" viņa liksmi atteica un pacēla uzacis uz Neglītā Bila pusi. "Šeit nav juristu."

"Man ir tiesības uz cita speciālista viedokli!"

"Dr. Ābels jums nodrošina visu to labāko. Kāpēc lieki jāstīvējas? Nu, Harīt..."

Tajā brīdī Neglītais Bils apķēra mani no mugurpuses kā lācis, un — nebūt ne pirmo reizi — es prātoju, kāpēc gan vairāk nekā divsimt gadu laikā nebiju pamēģinājis apgūt kaut vienu cīņas mākslu. Kā izbijis cietumnieks viņš bija apjēdzis, ka būt medbrālim garā vājo patversmē ir gluži līdzīgs pasākums, tikai aizraujošāks. Katru dienu viņš veselu stundu vingroja ēkas pagalmā un lietoja steroīdus, kuru dēļ viņa piere allaž mirdzēja sviedros un, pieņemtu, sēklinieki arvien sarāvās, ko viņš kompensēja ar papildu vingrojumiem un, protams, papildu steroīdiem. Lai kā tur nebūtu ar viņa dzimumorgāniem, viņa rokas bija resnākas par maniem gurniem, un tās cieši apķērās man apkārt un izrāva mani no krēsla tā, ka manas kājas bezspēcīgi tirinājās tukšumā.

"Nē," es lūdzu. "Lūdzu, nedariet tā, lūdzu, lūdzu, nevajag..."

Klēra uzsita man pa elkoņa iekšpusi, radot ādas apsārtumu, un pēc tam pamanījās galīgi netrāpīt vēnā. Es spārdījos, un Neglītais Bils sažņaudza mani vēl stiprāk, līdz acīs sakāpa karstums un galvu piepildīja vate. Jutu adatas ieslidēšanu, bet izslidēšanu vairs ne, un tad viņi nometa mani uz grīdas un teica, lai neesmu...

"...tāds dumķītis, Harīt! Nu kāpēc tev vienmēr jābūt tādām dumķītim, ja tas viss ir tikai tavā labā?"

Tur viņi mani atstāja, un es, ceļgalus izvēršis, gaidīju, kad sāksies. Satrauktu prātu centos atcerēties kādu viegli pieejamu ķīmisku pretindi nāvēklīm, kas tagad plūda man asinīs, bet ārsts es biju bijis tikai vienu dzīvi, un man nebija pieticis laika izpētīt šīs mūsdienīgās zāles. Uz ceļiem

aizrāpoju līdz ūdens krūcai un iztukšoju to, tad gulēju uz muguras istabas vidū un centos palēnināt elpu un pulsu veltīgā mēģinājumā ierobežot zāļu cirkulāciju. Prātā ienāca doma sekot saviem simptomiem, tādēļ es pagriezos tā, lai manā redzeslokā nonāktu pulkstenis un es varētu noteikt laiku. Pēc desmit minūtēm jutos nedaudz apreibis, bet tas pārgāja. Pēc piecpadsmī atklāju, ka manas pēdas atrodas otrā pasaules galā, jo kāds laikam bija pārzāģējis mani uz pusēm — nervi bija palikuši neskarti, bet kauli gan bija salauzti un pēdas atdotas kādam citam. Apzinājos, ka tas nekādi nevar būt patiesība, bet fakts bija tāds, kāds bija, un es rezignēti pieņēmu nespēju pretoties sava stāvokļa vienkāršajai tiešamībai.

Pienāca Raustiņa, nostājās pie manis un jautāja:

“Ko dar’?”

Man nešķita, ka viņai nepieciešama atbilde, tādēļ arī to nesniedzu.

Pa vienu manas sejas pusi tecēja slienas. Tas sagādāja zināmu iepriecinājumu — siekalu vēsums pret ādas karstumu.

“Ko dar’ ko dar’ ko dar’?” viņa ieķērcās, un es prātoju, nez, vai viņi te, Nortambrijā, jau zināja par adrenerģiskiem agonistiem, vai arī tie tiks ieviesti vēlāk.

Viņa mani papurināja un aizgāja, bet acīmredzot aizejot bija atstājusi kaut no sevis, jo es turpināju kratīties, galva sitās pret grīdu, un es zināju, ka esmu apslapinājies, bet arī tas bija pieciešami, patiesībā interesanti, jo citādi nekā slienas — jaunais šķidrums bija mana ķermeņa temperatūrā, līdz izžuva un sāka kniest, un turklāt tas viss notika tālu prom, un tad parādījās Neglītais Bils, un viņa seja bija pilnīgā čupā. Tā bija izšķaidīta pret griesiem virs manis kā pārgatavojies tomāts, galvaskauss ietiekts uz iekšu, un asiņu un pilošu smadzeņu ļurīgajās atliekās bija palicis tikai deguns, divas acis un atņirgta mute, un, viņam pārliecoties man pāri, smadzeņiņu druskas noslideja ap vaigu un aizritēja līdz viņa mutes kaktiņam, kur izveidoja pelēkrozā vielas lāsi, kas nokarājās no viņa apakšlūpas un tad nokrita — kā ābolu biezenis no zīdaiņa karotītes — tieši man uz sejas, un es kļiedzu un kļiedzu, un kļiedzu, līdz viņš mani sažņaudza, un tad es vairs nekļiedzu.

Dabiski, ap šo mirkli es jau biju zaudējis laika atskaiti, tādēļ eksperimenta diagnostiskie mērķi bija jāatmet.

8. nodaļa

Mani apciemoja Dženija.

Kad viņa ieradās, es biju piesiets pie gultas un piepumpēts ar nomierinošiem līdzekļiem.

Centos runāt, pateikt viņai, ko ar mani dara, bet nevarēju.

Viņa raudāja.

Viņa nomazgāja man seju, turēja man roku un raudāja.

Viņa vēl arvien nēsāja laulības gredzenu.

Pie durvīm viņa parunājās ar Dr. Ābelu, un viņš teica, ka uztraucas par mana stāvokļa pasliktināšanos un apsver jauna veida zāles.

Es saucu Dženiju, bet neizdvesu ne skaņas.

Viņiem aizslēdzot durvis, sieva bija uzgriezusi man muguru.

Tad Dr. Ābels sēdēja man pavisam tuvu, pildspalvas galu atbalstījis pret apakšlūpu, un teica: “Izstāstīsi vēlreiz, Harij?”

Viņa balsi bija aizrautība — un šoreiz vairāk nekā prieks pašam par savu ārstniecību.

“Naftas embargo beigas,” dzirdēju kādu atbildam. “Neļķu revolūcija Portugālē, valdība gāzta. Terakotas armijas atklāšana. Indija iegūst atombumbu. Rietumvācija uzvar Pasaules kausa izcīņā.”

Neglītais Bils sēdēja oranžā miglā. Viņš teica: “Kurš nu ir gudrākais kurš ir gudrākais tāds gudrelis tāds gudrelis tu domā ka esi baigais gudrelis bet te tu neesi gudrākais gudrākais ir nieks gudrākais ir sūds es esmu gudrais es esmu gudrais es te esmu gudrākais...”

Viņš pieliecās tuvāk, lai uzslienātos man uz sejas. Es iekodos viņam degunā gana stipri, lai sadzirdētu, kā nokrakšķ skrimslis, un man tas šķita ļoti, ļoti smieklīgi.

Tad bija balss, sveša balss, izkopta un viegli amerikāniska.
“Ak nē nē nē nē nē,” tā teica. “Šītais mums galīgi neder.”